Markus Seppelin
STM

VNS 7/2024 vp

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Kestävän kehityksen edistäminen edellyttää poikkihallinnollista näkökulmaa kestävän kehityksen tavoitteiden huomioon ottamiseksi kaikessa toiminnassa. Sosiaali- ja terveysministeriö on mukana kestävän kehityksen toimikunnan ja valtioneuvoston kestävän kehityksen koordinaatioverkoston työssä. Valtioneuvoston selontekoa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta on valmisteltu kestävän kehityksen koordinaatioverkostossa valtioneuvoston kanslian johdolla. Työ on nojannut pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteisiin.

Sosiaalisesti kestävän kehityksen tilanne Suomessa

Kansainvälisesti verrattuna Suomessa on saavutettu hyvin sosiaaliseen kestävyyteen liittyneet Agenda 2030:n tavoitteet. Suomessa on kohtalaisen matalat tuloerot ja matala köyhyysaste. Luottamus yhteiskunnan instituutioihin on säilynyt hyvänä, ja demokraattinen päätöksenteko on toimivaa. Kattava universaali sosiaaliturvajärjestelmä on turvannut väestön toimeentulon sosiaalisten riskien kohdatessa. Maamme sosiaaliturvajärjestelmä ja verotus ovat suhteellisen tehokkaasti estäneet tuloerojen kasvua. Myönteistä kehitystä on ollut havaittavissa viime vuosina nuorten kiinnittymisessä koulutukseen ja työhön. Suomalainen terveydenhuoltojärjestelmä on kansainvälisesti katsottuna edelleen hyvällä tasolla. Kuolleisuus yleisimpiin sairauksiin on pysynyt OECD-maiden keskiarvon alapuolella. Itsemurhat ovat vähentyneet.

Hyvästä tilanteesta huolimatta väestön hyvinvoinnin ja terveyden ylläpidossa on myös tunnistettuja haasteita. Suomen julkisen talouden kestävyys on heikentynyt, alijäämä kasvanut ja velkaantumisaste noussut. Työllisyyden paraneminen on pysähtynyt. Haasteita on perustason sosiaali- ja terveyspalveluiden laadussa sekä saatavuudessa. Terveyden eriarvoisuus ei ole ponnistuksista huolimatta supistunut. Kansanterveysongelmia aiheuttavat huono ravitsemus, tupakointi, alkoholi ja huumeet sekä fyysisen aktiivisuuden vähäisyys. Eri riskitekijät kasautuvat helposti samoille väestöryhmille ja henkilöille. Kotitaustan tarjoaman lähtökohdan vaikutus näkyy edelleen nuorten kehityksessä, koulutuspoluissa ja työmarkkinoille kiinnittymisessä. Sosiaalisen koheesion ja luottamusyhteiskunnan ylläpito vaatii jatkuvaa työtä ja huolenpitoa koko väestöstä.

Hallituksen päämääriä ja toimenpiteitä Agenda 2030:n sosiaalisten tavoitteiden edistämiseksi

Hallitus pyrkii vähentämään suhteellista köyhyyttä uudistamalla sosiaaliturvaa siten, että järjestelmä on yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi tukien henkilön itsenäistä selviytymistä kasvattamalla työtulojen osuutta toimeentulossa. Hallituksen tarkoitus on kannustaa työn vastaanottamiseen ja työelämän vastaanottokyvyn vahvistamiseen parantamalla erityisesti osatyökykyisten, maahanmuuttajien, ikääntyneiden sekä alhaisen koulutustason tehtävissä toimivien henkilöiden työllisyyttä. Etuusjärjestelmiä ja tukipalveluita kehittämällä halutaan kohentaa erityisesti heikoimmassa asemassa olevien toiminta- ja selviytymiskykyä sekä kuntoutumista työllistymismahdollisuuksia silmällä pitäen. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsiperheiden toimeentuloon ja nuorten mielenterveysongelmien ehkäisyyn. Lapsi- ja

perhevaikutusten arviointia päätöksenteossa parannetaan lapsistrategian toimeenpanoon liittyen. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja heidän perheidensä sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan tuetaan kielenoppimista ja kotoutumista tukevilla toimilla ja lisäämällä varhaiskasvatukseen osallistumista.

Suomessa aliravitsemus ja sen aiheuttamat riskit ovat hyvin pieniä. Uudistetuilla ravitsemussuosituksilla sekä julkisten ruokapalveluiden ja elintarvikkeiden hankintaohjeilla pyritään ohjaamaan väestön ruokatottumuksia terveelliseen ja ekologiseen suuntaan. Ylipainon ehkäisemiseksi ja terveellisten elintapojen edistämiseksi kannustetaan ihmisiä liikkumaan riittävästi.

Suomessa lääkehuolto ja rokotusten saatavuus on turvattu hyvin. Ennenaikaisia kuolemia vähennetään kansansairauksia ehkäisevillä toimilla, lisäämällä elintapaohjausta sekä parantamalla hoidon vaikuttavuutta. Liikenneturvallisuustyötä jatketaan liikenneturvallisuusstrategian toimeenpano-ohjelman mukaisesti. Kansallisen mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimet jatkuvat. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vaikuttavuutta vahvistaa poikkihallinnollinen ja yhdessä järjestöjen kanssa toteutettava kansallinen terveys- ja hyvinvointiohjelma. Kulttuurin roolia hyvinvoinnin edistämisessä tuetaan pitkäjänteisesti. Hyvinvointialueiden ohjausta kehitetään ja ohjausmenettelyjä vakiinnutetaan peruspalveluiden toimivuuden ja kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Vammaispalvelulaki uudistetaan vammaisten oikeuksien toteutumisen ja palveluiden saatavuuden varmistamiseksi.

Suomessa on hyvät mahdollisuudet osallistua koulutukseen eri asteilla. Kouluttautumisaste ei ole Suomessa kuitenkaan noussut 2000-luvulla. Korkeakoulutuksen aloituspaikkoja lisätään erityisesti sinne, missä aloituspaikkojen määrä suhteessa nuorten määrään on alhainen. Vaikka Suomen koulutuksen tasa-arvo on toteutunut hyvin, on kehityksessä myös huolestuttavia piirteitä. Suomalaisten oppimistulokset ovat laskeneet, sukupuolten väliset sekä alueelliset erot ovat kasvaneet ja oppimisen tuen tarve lisääntynyt selvästi. Toimenpiteitä oppimateriaalin kehittämiseksi ja oppimisvalmiuksien parantamiseksi on tekeillä.

Kansainvälisesti tarkastellen sukupuolten tasa-arvo toteutuu Suomessa hyvin politiikassa, taloudessa ja julkisessa elämässä. Tästä huolimatta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa on myös haasteita suomalaisessa yhteiskunnassa. Haasteisiin viitaten hallitus antoi eduskunnalle tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi. Hallitus on laatinut tasa-arvo-ohjelman sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Erityisesti kiinnitetään huomiota naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan kitkemiseksi. Hallitus seuraa perhevapaauudistuksen tuloksia ja jatkaa työtä perhevapaiden tasaisemman jakautumisen puolesta. Perhevapaiden ja hoivavastuun tasaisempi jakautuminen parantaa myös naisten asemaa työmarkkinoilla.

Puhdas vesi ja toimiva viemäröinti ovat tärkeitä terveyden ja hygienian ylläpitämisen sekä ympäristön tilan kannalta. Hallitus on sitoutunut turvaamaan vesihuollon toiminnan ja pitämään vesivarat kansallisessa hallinnassa.

Asunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomien määrä Suomessa on vähentynyt selvästi 2000-luvulla. Hyvän kehityksen ylläpitäminen edellyttää kuitenkin hyväksi havaittujen politiikkatoimien jatkamista myös paikallisella tasolla.

Suomessa toteutuu hyvin ihmisten oikeus osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan taustasta riippumatta. Syrjäytymisriskien varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen luovat edellytykset eriarvoisuuden kasvun kurissa pitämiseksi ja koko väestön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhteiskunnallisten jännitteiden kasvaminen ei ole sosiaalisesti kestävän kehityksen kannalta toivottava suuntaus. Hyvinvointiyhteiskunnan toimivuuden ja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden kannalta on pidettävä huolta talouden kestävästä perustasta, velkasuhteen kääntämisestä pitkällä aikavälillä laskuun sekä ekologisen ympäristön hyvästä tilasta. Tärkeää on kantaa huolta siitä, että toimenpiteillä on kansalaisten laaja hyväksyntä.

Suomi vaikuttaa myös kansainvälisesti kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja hyvien käytäntöjen levittämiseksi eri aloilla. Selonteossa on kuvattu laajasti Suomen toimia kestävän kehityksen edistämiseksi kansainvälissä yhteyksissä.